

BİR GARİP RUH ADAM: HÜSEYİN NİHÂL ATSIZ (YOLLARIN SONU'NDA TARİHİ MEKÂNLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME)

Serhat MUTLU¹

“Yufka yürekliyle çetin yollar aşılmaz;
Çünkü bu yol kutludur, gider Tanrı Dağına.
Hâlbuki yoldaşını bırakıp dönenlerin
Değişilir topu da bir sokak kaltağına.”²

Özet

Türk tarihi ve kültürü, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan zaman diliminde gelenek, görenek, milli değerler çerçevesinde toplumun yaşam süzgecinden geçerek oluşmuş ve medeniyetler silsilesi içerisinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Türk edebiyatı tarihi boyunca da sanatçılarımız, bu köklü toplumsal hafıza unsurlarına yapıtlarında atıflar yaparak eserlerini zengin bir zemine oturmuş, böylelikle yaşanan olaylara ve kıymetlere dikkat çekmeye çalışmışlardır. Eserlerinde Türk medeniyet unsurlarına en çok yer veren isimlerden birisi de Hüseyin Nihâl Atsız'dır. Türk tarihi, kültürü ve edebiyatına ilgi duyan Atsız; Türk tarihi, kültürü ve edebiyatı üzerinde çeşitli araştırma ve çalışmalar yapmış, analizlerde bulunmuş ve bunları değerlendirmiştir. Sanatçının şiirlerinde, bu medeniyetin en önemli yapı taşlarından olan tarihî mekânların ne ölçüde tezahür ettiğini ortaya koymak, onun hayal dünyasını daha iyi anlayabilmek adına önem teşkil etmektedir. Bu çalışmamızın temel hedefi, şiirlerine tarihî unsurlar ekleyen sanatçının imgelem dünyasındaki tarihî mekânların yerini ve önemini konumlandırmak, onun fikir ve his dünyasından yola çıkarak tarihsel izlerin mekânsal portresini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Nihâl Atsız, Türk tarihi, Tarihî mekânlar, Şiir, İmge.

A STRANGE SPIRIT MAN: HÜSEYİN NİHÂL ATSIZ (AN INVESTIGATION ON HISTORICAL PLACES IN END OF THE WAYS)

Abstract

Turkish history and culture has been formed in the time period from Central Asia to Anatolia by passing through the life filter of the society within the scope of traditions, customs, customs and national values, and have found an important place in the history of the civilizations. Throughout the history of Turkish Literature, our artists have made this works richer by making references to their deeply rooted social memory elements and by doing that have tried to draw attention to the events and values that have been experienced. Hüseyin Nihâl Atsız is one of the poets that gives the most place to the elements of Turkish civilization in his works. Atsız, who is interested in Turkish history, culture and literature, has done various researches and studies on Turkish history, culture and literature and has analyzed and evaluated them.

¹ Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi.

² Atsız, 2011, s.11.

In the artist's poems, revealing how much of the historical places that are the most important building blocks of the civilization appear are of importance in order to understand better the poet's imagination world. The main objective of this study is to position the importance and place of the historical places in the world of imagination of the artist who adds historical elements to his poems and to reveal the spatial portrayal of historical traces from the artist's idea and feeling world.

Keywords: Hüseyin Nihâl Atsız, Turkish history, Historical places, Poetry, Image.

Giriş

Hüseyin Nihâl Atsız, 1905-1975 yılları arasında yaşamıştır.³ Babasının görevi sebebiyle çocukluğunun bir kısmını, Türk olmayan mahalle ve sokaklarda geçirmiştir. Küçük yaşta olmasına rağmen İtalyan ve Rum çocuklarıyla ettiği kavgalar, onun ileride nasıl bir millî kimliğe bürüneceğinin ilk belirtileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk değer yapısının temellerinin küçük yaşta kıvılcım olarak düştüğü Atsız, gençlik yıllarında da yangına dönüşen ülkü değerleriyle kişisel yapısını birleştirmiştir. Gökalp'in cenaze töreni gecesinde solcu gençlerle tartışmıştır. Gençliğinde bu ve benzeri olaylar, onun düşünsel dünyasının oluşum aşamalarında etkisini göstermiştir.

Yaşı ilerledikçe davası da büyüyen sanatçı, dikenli bir hayata rağmen kolay yola sapmayarak kendini geliştirmenin yöntemlerini aramıştır. Bunları gerçekleştirirken de asıl hedefi "vatan" olmuş ve bu yönde yürümeye devam etmiştir. Onun bu uğraşı Türkçülüğe, kısacası millî değerlere zıt olan tüm düşünce ve sistemlere karşıdır. Özellikle "komünist" yapılanma iddialarına karşı sert bir muhalif duruş sergileyerek dimağımızda yer edinmiştir. "Atsız, bütün Türk düşmanlarına ve bunların en başında da komünizm, siyonizm ve masonluğa düşmandır."(Öner, 1988, s. 61) Hasan Ali Yücel, Sabahattin Ali, Sadreddin Celâl, Pertev Nâili Boratav, Ahmet Cevâd gibi isimlerle tartışmalara girmiş, kimileriyle mahkemelik olmuş, yazdıklarından ve inandığı fikirlerden dolayı yıllarca sıkıntılar yaşamış ama söylemlerinden hiç vazgeçmemiştir.

İnandığı dava yolundaki mücadeleleri, bu gaye peşinde kırk sekiz yıl boyunca çalışan yorulmaz kalemi, Atsız'ı Türkçü düşünüşün Cumhuriyet yıllarında en kuvvetli temsilcisi ve önderi yapmıştır. Yazdıkları ile Türkçü düşünceye açıklık getiren, belirli prensipler ve hedefler çizen Atsız, Türk seciyesini ve Türklüğü bozmaya yönelmiş, millî şuura gizliden veya açıktan cephe alan Türklük aleyhtarı düşünce ve tertiplere karşı aralıksız mücadele etmiş, Türklüğü kendisini bekleyen tehlikeler önünde daima uyanık tutmaya çalışmıştır (Akün,1991, s. 88).

"Dava adam"larının toplumun gönüllerinde yer bulmasının en önemli sebebi, karşılaştıkları olumsuzluklara göğüs germesi ve sabırla o cihette emek vermeye devam etmesidir. Atsız da bu yolda "mücadele" ve "kavga" adamlığını, hayatının merkezine oturtmuştur. Askerî Tıbbiye'den çıkartılmış, 1938'de azınlıklar konusunda çalıştığı kurumun müdürüyle tartışmış ve ihraç edilmiştir. Ardından özel okullarda iş bulmuş fakat dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı mektuplardan dolayı zamanın Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in tepkisiyle karşılaşmış ve buradaki işinden de olmuştur. Yine yılmamış, Atsız Mecmua, Orhun, Ötüken, Bozkurt, Orkun gibi dergiler çıkararak görüşlerini aktarmaya devam etmiştir. Ömrünün son demlerinde bile çeşitli

3 Ayrıntılı bilgi için bk. (Deliorman, 1978; Tek, 2002; Tekin, 2015)

sağlık sorunları olmasına rağmen Türkçü yaklaşımlarından ötürü cezaevine konulmuş ama çizgisini yine değiştirmemiştir. Onun yegâne hedefi “Türkçü çığır” açmak olmuştur.

Atsız, hayatı boyunca tâviz vermeden Türkçülük fikrinin mücadelesini yaptı. Hiçbir baskı, engel, işkence ve mahrumiyet onu bu mücadeleden döndüremedi. Her ihraç ve sürgünden sonra daha bilenmiş, daha azimli ve daha güçlü bir tarzda mücadelesine devam etti. Her türlü mevki ve menfaat hissinden uzak olan büyük kavga adamı, hiçbir zaman tâviz vermeyerek şerefine ve mücadelesine leke düşürmedi(Öner, 1988, s. 16-18).

Çocukluğu, gençliği ve bunların gölgesinde beliren yapısıyla Hüseyin Nihâl, edebî eserlerinde bu tesirin izlerini taşımaktadır. Onun kendisinden sonraki nesle en önemli etkisi, olaylara Türkçü bir gözle bakılabileceğinin farkındalığını öğretmesidir. Bunları, duygu ve düşünce potasında eritmiş; “Şiir, roman, hikâye ve makale türlerinde yayınladığı eserlerle, Türkçü bir edebiyatın doğmasını da sağlayan Atsız” (Öner, 1988, s. 71) yazdıklarını, fikirlerini yayma aracı olarak görmüştür.

O, Türkçülük mefkûresini sadece Anadolu’ya mahkûm etmemiş, Türk coğrafyalarını da içine alan “Turan” ve “Kızılma” fikrini benimsemiştir. Şiir, roman ve makalelerinde de bu ülkünün izlerini görmekle beraber Hüseyin Nihâl’in, “yeni milliyetçi edebiyat”ın ve “Türk dünyası”nın gür sesi olmasının nedenlerinden birisi de budur.

Eski ve uzak Türkler ve Türk ülkeleri, ırkımızın değer ve meziyetleri, yiğitlikleri, destanları konularını şiirleştiren ‘Yolların Sonu’ gibi şiir kitapları, sayısız yazıları, incelemeleri ve hele pek çok sevilen, dokuzar onar baskı yapan (çoğunun konuları eski Türk ulusları, bilhassa Köktürkler’den alınmış) Bozkurtların Ölümü (1946), Bozkurtlar Diriliyor (1949), Deli Kurt (1958), Ruh Adam (1972) romanları ile ‘Yeni Türkçüler’ diyebileceğimiz bir iki kuşağın heyecan, ülkü ve ruh malzemesini vermiş; ‘yeni milliyetçi edebiyat’a birçok unsurlar da kazandırmıştır (Kabaklı, 1974, s. 664).

Ortaya koyduğu yapıtlarında milletin, millî duygularına hitap etmiştir. İdeolojik hedeflere hizmet eden ürünlerde görülen idealize tipler, sanatçının eserlerinde de mevcuttur. Bu tipler, kendi hissesine düşen görevleri gerçekleştirmekle yükümlüdürler. Atsız’ın eserlerine bakıldığında romanlarında tarihten şahıslara yer vermiş; roman kişilerini adeta tarihî özellikleriyle tahkiyeli bir yapıya kavuşturmuştur. Şiirlerinde de durum bundan farklı değildir. Geçmiş dönem kahramanlarını mısralarına taşımış, onlara yeniden can vererek ülküsel bir misyon yüklemiş ve okuyucularına seslenmiştir. Bunu vücuda getirirken realiteyi arttırmak için mekânları da tarihe uygun, hakiki bir biçimde tercih ederek gerçeklik kavramını bir üst boyuta taşımış ve yapmış olduğu tasvirlerle de pekiştirerek tahayyül ederini yükseltmiştir. Onun bunları yapmasının tek nedeni vardır: Sanatçı hüviyeti ile politik kimliğini bir araya getirerek Türk tarihinin önemli olaylarının unutulmasını önlemektir.

Hüseyin Nihâl’in şiirleri bir ideal doğrultusunda, belli hayaller neticesinde yazılmış tezli bir yapıdadır. Yani Atsız’ın “Şiirlerinin büyük bir bölümü, ülkü için yazılmıştır.” (Sertkaya, 1987, s. 92) Hayatında ilke edindiği fikirlerinden, şiirlerinde de ayrılmamıştır. “Yolların Sonu’ndan toplanan şiirlerinin çoğu ya “-Türk tarihi- denilen kahramanlık şiirini”, ya da “Sevgiliden sevgili bir mefkûre vardır.” dediği mefkûresini anlatan şiirlerdir.”(Çıkla, 2010, s. 229)

Sanatçının eserlerine bakıldığında, temel alanının tarih olması ve bu bilgiler ışığında

yapıtlarında Türk tarihine yer vermesi gayet olağandır. Gerek romanlarında gerekse şiirlerinde tarih kokan emareler, anımsatmalar vardır. Bu izlerden birisi de tarihî mekânlardır. Bunlar, millî ve ideolojik açıdan onun şiirlerinde yer bularak ulusal bir kimliğe kavuşmuştur. Böylece bir metafora dönüşen mekân algısı, sanatsal bir forma bürünürken Atsız tarafından onlara yeni manalar yüklenmiştir. Onun gözüyle tarihsel yerlere, şiirsel bağlamda ışık tutmak ve bu perspektifle mütefekkirin şiirleri, tarihî boyutu ve fikirleri dâhilinde mekânsal olarak irdelenecektir.

Aşağıda Orta Asya coğrafyası ve Kafkasya, Türkiye coğrafyası ve diğer coğrafyalar tasniyle tahlile dâhil edilen bu tarihî mekânlar, sanatçının geçmiş olayları anlama, kavrama ve yorumlama özelliklerinden geçerek şiirlerine taşınmış ve değerlendirilmiştir.

Yolların Sonu'nda Tarihi Mekânlar

İnceleyeceğimiz Yolların Sonu adlı eserde sanatçının şiirlerinin ortaya çıktığı toplumun, tarihî mekânlarıyla ilişki kurularak bir yapı meydana getirilmiştir. Türkler, Orta Asya'da tarih seyrine dâhil olmuş, burada Hazar Denizi ile Aral Gölü'nün ortasını yurt bellemiş, adı anılan bu topraklarda yeni bir millî kültür tesis etmiş ve çeşitli sebeplerle de batıya doğru göç ederek yeni coğrafyaları mekân tutmuşlardır.

İnsanlar sadece hayatlarını bugün sürdürdükleri mekâna, maddi ve manevî bağlı değillerdir. Mazide atalarının yurt tuttuğu coğrafyalarla da gönül bağı kurmuşlardır. Çünkü geçmişte ataları o topraklardan beslenmiş, nehirlerinden su içmiş, o coğrafyalarda kılıç çekmiş, oralar için can almış ve vermişlerdir. Şu anda oralarda yaşanmıyor diye, ana yurt unutulmamıştır. Kısacası bizden önceki nesillerin ayak bastığı topraklarla şu anda da kalben bir bağ mevcuttur ve olmaya da devam etmesi gayet tabiidir. Bu sadece Türk milleti için değil, tüm dünya toplumları için de aynı kefededir. Çünkü her toplumun bir geçmişi, dolayısıyla da bir yaşam coğrafyası olmuştur. Göçler, savaşlar, hastalıklar, olumsuz iklim koşulları sebebiyle başka topraklar vatan edinilmiş ama tarihî mekânlar hatırdan çıkmamıştır. Türk milleti, tarihi Orta Asya'dan başlatarak zengin bir geçmişe ve geniş coğrafyaya sahiptir. Dünden yarına da bu coğrafyalarla maddi-manevî birlikteliğin devam edeceği kaçınılmaz bir gerçektir.

Daha önceden de belirttiğimiz gibi Hüseyin Nihâl Atsız, Türk tarihinden fazlaca yararlanmış. Sanatçı tarihî birçok olayı, mekânı, kişiyi edebî eserlerine taşımış ve dönüştürerek kullanmıştır. Özellikle tarihî mekânlar ile verilmek istenen ileti arasında sıkı bir bağ vardır. Böylelikle o, gelecek kuşaklara ruhî yatırımlarda bulunurken eserlerini daha gerçekçi bir zemine oturtmuştur. Şiirlerinde tarihî mekânlara rastladığımız şairin ele aldığı bu yerler, üç ana başlık altında değerlendirilmiştir:

Orta Asya Coğrafyası ve Kafkasya

Türklerin ilk yerleşim yeri ve diğer coğrafyalara açılış noktası olan Orta Asya coğrafyası ve Kafkasya, Hüseyin Nihâl'in şiir dünyasında önemli bir mahiyete sahiptir. Özele inildiğinde ise tespit edilen tarihî mekânlar şunlardır: Tanrı ve Altay Dağı, Ötügen, Ergenekon ve Kafkasya. Bunlar içinde Atsız'ın, şiirlerinde en çok yer verdiği tarihî mekân ise Tanrı Dağı'dır.

Orta Asya büyük dağ sistemlerinden biri olan Tanrı Dağı, Türkler açısından çok önemlidir. Böyle olmasının birçok nedeni vardır. Eski Türklerde büyük bir dağa sahip olmayan ırkların, dünyaya tutunmalarının imkânsız görüldüğüne inanılmakta ve yok olacağı fikri hâsıl olmaktadır. Bu sebeple Türkler, Tanrı Dağı'nı öz vatanı olarak bilmiş ve bir dilek dağı olarak tanımışlardır. Ayrıca Tanrı Dağı, "Kızılelma" fikrinin başlangıç noktası olması hasebiyle de mühimdir. Böylece adı anılan bu tarihî mekân, "Turan"ın simgesi haline gelmiştir. Türk milletinin dirilip yeniden burada toplanacağı düşüncesinde olan kişilerin, Tanrı Dağı'nı ata yadigarı olarak görme nedenlerinden bir diğeri budur. Bununla birlikte burası hakkında bazı dinî varsayımlar mevcut olup bunlardan biri de Yafes ve oğullarının burayı yurt edinmeleri, onun ölümüyle oğlu Türk'ün başa geçmesi, sülalesini genişletmesi ve dünyaya yayılması, Türk milleti arasında inanılan bir rivayettir.⁴ Bundan ötürü Tanrı Dağı, Türk ırkının kökünün ortaya çıkış ve birçok coğrafyaya yayılma alanıdır: "Türklerin anayurdu Orta Asyanın batı bölümleridir. Tıyaşan yahut Tanrı dağları denilen sıradağ Türkelinin belkemiğidir. Türkistana hayat veren büyük ırkların çoğu buradan çıkar." (Atsız, 1997e, s. 13) Bu ve bunun gibi nedenlerle Tanrı Dağı'na kutsiyet yüklenmiş ve Türkler arasında ayrı bir değer verilmiştir. Bu düşüncelerin tesirinde kalan Atsız, Türklerin tarih sahnesine çıkışını, Tanrı Dağı'ndan başlatmaktadır:

Biz, başkalarının bile benimsediği şanlı millî adımızı taşırken onlar, kendilerini idare etmek üzere Norman "Rus" boyunun adını almıştır. Irkımızın ve milletimizin adı olan "Türk"ün mânâsı "kuvvet" veya "medenî-türelî" demekken onların millî adı "İslav"ın kendi dillerindeki anlamı "köle"dir. Biz Tanrı Dağlarından doğduk. Onlar Pripet bataklıklarından fırladılar (Atsız, 1992, s.303).

Yazara göre Tanrı Dağı kutsal bir yer, halkı da millî birer kahramandır ve "En eski insan topluluklarından biri olan Türkler, şerefli insanlar olmak dolayısıyla, manevî değerlere büyük ölçüde yer vermişler, bir millî mukaddesat sistemi yaratmışlardır. Anayurdumuzun bel kemiği olan Tanrı Dağlarının en yüksek tepesi, yani "Han Tengri" mukaddes bir tepe..."(Atsız, 1992, s. 286) olarak görülmüştür. Hatta o, kutsallığı bir üst boyuta taşımış; hayatı, bir rüya olarak varsaymış ve rüyasında var olan ülkelerini "nasip" olarak konumlandırmıştır. Ebedî olan şanlı ölümünüyse Tanrı Dağı'nda bekleyen ecdat ruhlarına ve Tanrı'ya kavuşma olarak addetmiştir:

Hayat ve ölüm... Bunların ikisi de güzeldir. Fakat esas ve ebedî olan ölümdür. Öteki bir rüya kadar geçici ve aldatıcıdır. Büyük ve esrarlı kâinatın sinesinde yatmak... İşte bizim nasibimiz budur. Bu nasibimizi almadan önceki kısa rüya âleminde kendimizi ölüm kadar ebedî bir fikre vermek ve o fikir uğrunda harcamak gibi yüksek bir ülküye kaptırmaktan şerefli ne olabilir? Bu ölüm bizi gayemize, Tanrı Dağında bekleyen ecdat ruhlarına ve bizzat Tanrıya kavuşturacak şanlı ve güzel bir ölümdür. Bu ölümün güzelliği ile içki ve şehvet içindeki hayatın çirkinliğini düşünmek hakikati anlamaya da yardım edecektir (Atsız, 1992,s.114).

Türk milleti, "Turan" idealini gerçekleştirinceye kadar bu davanın peşindengidecektir. Sanatçıya göre, "Bu yürüyüş devam ediyor. Türk orduları ata ruhlarının dolaştığı Altay ve Tanrı Dağları eteklerinde geçit resmi yapıncaya kadar devam edecektir" (Atsız, 1992, s. 19).

Türkler, Tanrı Dağı'nı kendileri için önemli görmüş ve bu uğurda canlarını ortaya koy-

4 Ayrıntılı bilgi için bk. (<http://gizlilikler.tr.gg/T.ue.rklerin-Atas%26%23305%3B-Yafes--k1-Yafet,-Capa%26%23351%3B,-Olca-Han-k2-.htm>)

muşlardır. “Dövüşün! Son fişeğe, son damla kana kadar savaşın! İstemediğiniz yabancı saflarda ölün! Zarar yok... Bu ayrılıklardan yarımın büyük birliği doğacaktır... Birleşeceğiz ve Tanrı dağımın eteklerinde kımız içerek sizin ve bizim bir olan atalarımız için Tanrıya yakaracağız.” (Atsız, 1997d, s. 449) diyen Hüseyin Nihâl, Türk milletinin sesi olmuştur.

Atsız, bu mefkûre yolunda hayatını kaybeden kahraman ruhların, Tanrı Dağı'nda buluşacağına ve efsaneleşeceğine inanmaktadır:

Varsın sizi hiçbir dudak anmasın. İsterse size hiçbir mısra yanmasın. Ruhlarımız Tanrı dağına varınca, efsanelere karışmış atamız Alp Er Tunga, başınıza kahramanlık tacını eliyle giydirecek; bütün kahramanlarımız size gülümseyecek ve en büyük övüncümüz, kahramanlar kahramanı, en gaza yaraları kutlu olsun diyecektir (Atsız, 1997d, s.448-449).

O, Tanrı Dağı'nı sahiplenmiş ve bu dağın birçok yiğit yetiştirdiğini vurgulamıştır: “Türk sesinin geldiği, Türk yüreğinin çarptığı her yer bizim toprağımızdır... Bütün Orta Asya bizimdir. Yalnız coşkun ırmaklar değil, dünyanın en kahraman ordularını da taşıran, adsız yiğitler yetiştiren Tanrı Dağının kaynakları bizden başka kimin olabilir?” (Atsız, 1997a, s. 40)

Sanatçı, Tanrı Dağı'yla o kadar özdeşleşmiştir ki, ardından kendisine ithaf edilen birçok şiirde bu açıkça görülmektedir. Niyazi Y. Gençosmanoğlu'nun “Atsız Tanrı Dağında”, Mustafa Kayabek'in “Atsız'a Ağıt”, Hayati Baki'nin “Gök Bilge Atsız” gibi şiirleri, bu anılışın en önemli örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵

Görülmektedir ki “Hüseyin Nihâl Atsız” denince akla neredeyse “Tanrı Dağı” gelmektedir. Böyle bir bağın tezahürü olarak sadece nesirlerinde bu tarihî mekâna yer vermekle kalmamış, bu diyarı nazmına da taşımıştır. Şiirlerinde sekiz kere “Tanrı Dağı” söz grubuna yer veren şair için burası, tarihsel mekânların başında gelmektedir.

“Âşık nasıl bulursa iç açan bir serin su
Sevdiği bir güzelin som yalaz dudağında,
Sönecektir bizim de gönlümüzün tamusu
Tanrıların gezdiği yüce Tanrı Dağında.” (s. 7)

Âşık, sevdiğine kavuşuncaya kadar nasıl yanmaktaysa Atsız da Türklerin gönül ateşinin, Tanrı Dağı'na kavuşuncaya dek süreceğini vurgulamıştır.

“Tanrı Dağı! Tanrılar, tanrılaşanlar dağı!
Orda on üç asırdır bizi bir gözleyen var.
Savaş türküleriyle aylı kızıl bayrağı,
Kefersiz ölülerin ruhunu özleyen var.” (s. 7)

Tanrı Dağı, Türkler için manevî bir tarihî mekân olup birçok Türk devletine kapılarını

⁵ dı geçen şiirler için bk. (Öner, 1988, s.94-98)

açmıştır. Bu yer için nice canlar verilmiş ve edip de bu şehitler diyarına özlemini dile getirmiştir.

“Ne güzeldir anarak Tunga Er efsanesini

Yürümek...

Ruh olup, ordu olup Tanrıdağ'ın çevresini

Bürümek...” (s. 82)

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi o, Türk ırkının öldükten sonra Tanrı Dağı'nın çevresinde toplanacağını düşünür. Şiirlerinde bu fikrinden söz etmiş ve Alp Er Tunga'yı anmıştır. Bir başka şiirinde de yine Alp Er Tunga efsanesi ile Tanrı Dağı'nı bir arada ele almıştır:

“Analım Tunga Er efsanesini;

Duyalım geçmişin erkek sesini.

Bürüyüp Tanrıdağ'ın çevresini

Yine Gök Türk olalım, El kuralım.” (s. 34)

Bu şiirinde Sakaların destanlaşan liderine bir kez daha telmih yapan sanatçı, geçmişiyile duyduğu kıvancı söze dökmüştür. Yeniden Tanrı Dağı'nı kuşatıp Göktürkler gibi birlik kurmayı hayal etmiş ve bunu da dile getirmiştir.

“Yatağında ölmeyi hatırlıdan sök, çıkar!

Döşeğin kara toprak, yorganındır belki kar...

Sen gurbette kalırsan, ben ölürsem ne çıkar?

Ruhlarımız buluşur elbet “Tanrıdağı”nda...” (s. 56)

Şaire göre millî ruha bağlı olan bir kişi, yatan değil; ülküleri için çalışan bir nefer olmalıdır. Neticesinde ölüm olsa bile bu düşünce uğruna canlarını feda eden kahramanların son buluşma noktası olarak Tanrı Dağı işaret edilmektedir.

“Ulu Tanrı! Kür Şad'ın yenilmeyen ruhunu

Yüce Tanrı Dağında daha biraz barındır!

Geleceğiz yakında! Yarın bütün oralar

Demir bileklerdeki çelik kılıçlarıdır!”(s.7)

Türk tarihindeki ilk millî ayaklanmayı gerçekleştiren Kürşad ve onun arkadaşları, 50 yıllık Çin esaretine karşı durmuşlardır. Birçok özelliğiyle ideal bir millî tip olarak Atsız tarafından şiirine taşınmıştır. “Kürşad ruhu”na bir daha bürünerek Tanrı Dağı'na yeniden gelmeyi arzulayan şair, amaçları doğrultusunda canı pahasına kılıçlarını çekmeye hazır olan soyuna atf yapmıştır.

“Yufka yüreklilerle çetin yollar aşılmaz;
Çünkü bu yol kutludur, gider Tanrı Dağına.
Halbuki yoldaşını bırakıp dönenlerin
Değişilir topu da bir sokak kaltağına.” (s. 11)

Kitaba adını veren “Yolların Sonu” şiirinden alınan bu dörtlük, aslında Hüseyin Nihâl'in karakteristik bir yansımasıdır. Çünkü o, dava adamlığı yoluna adadığı ömrün kırıntılarını bu satırlarda gizlemiştir. Ona göre güdülen bu mefkûre için sağlam bir yürek öncelenmelidir. Atsız, bu yolda yürüyenlerin son durağının Tanrı Dağı olacağını belirterek hedeflerinden dönenlere sert bir serzenişte bulunmuştur.

Sanatçının şiir dünyasında yer alan diğer bir tarihi mekân, Altay Dağı'dır. Orta Asya dağlarından olan Altay, Türkler için farklı özelliklere sahip olması dolayısıyla önem teşkil etmektedir. Dağ, özellikle Altay-Sayan Türkleri'nin destanlarında kutsal vatan sembolüne çevrilmiştir. Nitekim Altay Dağı vatan olarak telakki edilmiştir. Aynı zamanda dağ, ata ruhlarının barındığı yer olduğundan dolayı da kutsaldır.” (Bayat, 2006, s.50)

Altay Dağı, eski Türk inanışlarına göre Gök Tanrı'nın var olduğu yerdir. Burada dokuz tanrı bulunmakta ve en üstte Altay Han yer almaktadır. Ayrıca Altaylar, Tanrı'nın Türk'e adını verdiği yer olarak da telakki edilmektedir. İslâm öncesi Türk tarihine ilgi duyan sanatçımız için Altay Dağı'nın önemi, bilinen bir gerçektir. “Eski yurdumuzu, Ata yurtlarını topluma tanıtmış, sevdirmiştir. Altaylar, Tanrı Dağları... Hayalimizde pembe bulutlarla kaplı, görkemli, efsanevi diyarlar oldular.” (Özcan, 2005, s.69-70) Buradan da anlaşılacağı gibi adı anılan tarihi mekânla Atsız, özdeş duruma gelmiş ve Tanrı Dağı'yla da bağ kurulmuştur.

O, yazdığı tarihi romanlarından biri olan Bozkurtlar Diriliyor'da geçmişe uygun olarak Altay Dağı'nı mekân olarak kullanmış, yeniden canlanan Göktürk Devleti'nin vatanı konumuna getirmiştir: “Kür Şad ihtilâlden yedi yıl sonra korkunç yüzlü Sirba Kağan, Çinliler hesabına yaptığı Kora akımında ölürken Bozkurt soyundan Çibi Tegin ayaklanmış, Altay'da epey Türk'ün başına geçerek Gök Türk kağanlığını diriltmeğe çalışmıştı” (Atsız, 1998, s.18).

Hüseyin Nihâl'in dava anlayışına göre gerçekleşecek olan bir siyasi birlikle çoğu konudaki farklılıklar geride bırakılacak ve Altay Dağı da bu birleşmenin önemli bir uzvunu meydana getirecektir. “Türkler siyaseten birleşirlerse İstanbul'da çıkan gazete yalnız Semerkantta değil, bir merkezden idare olunmanın tabii neticesi olarak Kazakistan bozkırlarında ve Altayda bile anlaşılacaktır.” (Atsız, 1933, s. 7)

“Turan” sevdasını her seferinde söyleme dökken Atsız, bunun bir gün gerçekleşeceğine yürekten inanmakta ve Altay Dağı'nın ötesini de bu ateşin bir parçası olarak görmektedir. “Adalar Denizinden Altayların ötesine kadar Türk birliği olacaktır.”(Atsız, 1992, s. 474)Ayrıca en önemli arzularından birisi de Altay Dağı'nda milli bir tören yapmaktır. “Nasil olsa günün birinde Altaylar'da milli tören yapılacaktır!” (Atsız, 1997b, s. 261)

Ziya Gökalp'tan sonra “müebbet bir turan ülküsü”nü ortaya koyan yazar, bu düşüncesini de şöyle dile getirmiştir: “Ey Türk Elleri! Özbekler, Türkmenler, Karakalpaklar, Kırgızlar, Kazaklar, Oyratlar, Altaylılar! Ey Doğu Türkistanlılar, Uygurlar, Tarançılar! Ey Azerbaycanlılar, Kerküklüler, Bayır-Bucaklılar, Kıbrıslılar, Batı Trakyalılar, Balkanlılar;

Gagavuzlar! Ey Balkarlar, Karaçaylar, Nogaylar. Kumuklar! Ey Kırımlılar, Başkurtlar, Mişerler, Tatarlar! Sizin acılarınız, bizim acılarımızdır... Sizin yurdunuz, bizim yurdumuzdur. Yurdumuz Adalar Denizinden Altayların ötesine kadar büyük ve müebbet bir ülkedir.” (Atsız, 1997d, s.181) Altay Dağı da bu idealin en önemli merkezlerinden biri olarak görülmüştür. İlgili mekân hakkındaki fikrî ve siyâsî bakışı yukarıdaki gibi olan sanatçı, şiirlerinde de bu görüşlere farklı açılardan yer vermiştir:

“Bir gün olur yılda, ayda

Birleşiriz hep Altay'da.” (s. 69)

Şiirde yer alan fikre göre bir gün Altay'da Türklerin birleşmesi yaşanacak ve hayaller, gerçeğe bürünecektir.

“Hakanların dikilmeli Altay'da tuğları,

Varsın cihanda olmayagörsün mezârımız.” (s. 85)

Tuğ, bir hükümdarlık sembolüdür. Burada şair, hakanların tuğlarının Altay Dağı'nda eksik olmamasını dilemekte ve bu uğurda can vermekten geri durulmamasını söylemektedir. Bu ata topraklarında, bir mezar yeri olmasa bile Türk nişanesinin eksikliğinin yaşanmamasını istemektedir. Bir başka şiirinde ise şair;

“Bilsin cihan ki ben bu cihânın nesindeyim:

Bir ülkünün mehâbetinin zirvesindeyim.

Dünya denen mezellete dalsın her isteyen;

Ben ırkımın şeref taşan efsanesindeyim.

Herkes bir özleyişle yaşar... Ben de öylece

Altaylar'ın ve Tanrıdağ'ın çevresindeyim.” (s. 87) diyerek dünyada kendisini konumlandırdığı yeri, Türk ırkının efsaneleri ve ülküsünün en tepe noktası olarak görmüştür. Devamlı mücadele içinde olan Hüseyin Nihâl, hayata bir “Türk destanı” misali yaklaşmıştır. En büyük vuslatı, Altay ve Tanrı Dağı etraflarınadır. Çünkü o topraklar, ata yurdudur. Ayrıca Altay'la Tanrı Dağı'nı bir tutarak iki tarihî mekânın da kendisinde uyandırdığı izlenimleri, estetik bir şekle sokmuş ve dizelerine taşımıştır.

Tarih sayfalarından şiir dizelerine taşınan diğer bir mekân, Ötüken mevkiidir. Birden fazla Türk devletine başkent olmuş Ötüken⁶, “toprak ana, kutsal mekân” diye nitelendirilmiş ve geleneksel Türk inanışlarında dünyanın merkezi olarak görülmüştür. Göktürk Yazıtları'nda da adı anılan mekân, aslında bir şehir değil; ormanlık bölgenin adıdır. “Bir de Ötüken'in haritada şehir olarak gösterilmesi büyük bir yanlışlıktır. Bilindiği gibi Ötüken, şehir değil, ormanlık bölgenin adıdır.”(Atsız, 1997d, s. 407)

Atsız'ın şiirlerinde de tarihsel mekân olarak yer alan Ötüken, orduların harekât üssü görülmüş ve Türk ordularının buradan fetihlere açılması hedeflenmiştir:

6 “Ötüken” hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Atsız, 2014, s.162-163)

“Ötüken-Yış durak olsun da bize

Yürüsün ordular oradan denize.” (s. 34)

Şairin Orta Asya coğrafyası dâhilinde ele aldığı diğer bir mekân olan Ergenekon ise Türk milletinin efsanevi ana vatanıdır. Aynı zamanda Göktürlere ait bir destanın⁷ yeridir. İki Türk ailenin düşmanlarından kaçarken “Ergenekon” adlı bir vadiye saklanmaları, “Börte Çine” isimli bir kurdun onlara liderlik etmesi ve demirci vesilesiyle demir dağı eriterek kurdun rehberliğinde oradan çıkmaları bu destanda konu edinilmiştir. Yani “Ergenekon”, Türk milleti için yeniden doğuşun simgesidir. O da İslam öncesi Türk tarihine vâkıf bir fikir adamı olarak Yolların Sonu'nda bu tarihi mekâna yer vermiştir:

“Çıkarıp Ergenekon'dan ulusu

Türk'ü kılsın yine dünya ulusu.” (s. 35)

Şairin, şiirlerinde yer verdiği diğer bir mekân da Kafkasya'dır. Kafkasya, Karadeniz ve Hazar Denizi arasında kalan bölgeye verilen ad olup Türk milleti için tarihi menşei ve gönül bağı bulunan bir coğrafya olmuş, hafızalarda en çok Birinci Dünya Savaşı'nda açılan “Kafkasya Cephesi”yle yer etmiştir. Enver Paşa'nın, “Turan” düşüncesini sağlamak ülküsüyle yola çıktığı bu taarruz girişiminde umulan gerçekleşmemiş ve çok sayıda şehit verilmiştir. Atsız da Kafkasya'yı, “Turan” mefkûresinin bir parçası saymaktadır: “Büyük bir Türk milleti vardır. Türkistan'da, Azerbaycan'da, İdil boylarında, Sibiryada, Kafkasya'da yaşayan bu insanlar kendilerine Türk demektir”(Atsız, 1992, s. 436).

Yazara göre bütün Türk soyunun var olduğu (Kafkasya da buna dâhildir) coğrafyalar, Türk egemenliğine girip “Turan” sağlanıncaya kadar çalışılmalıdır. “Biz iki Türkistan'ı da, Azerbaycanlar'ı da, Kafkasya'yı da, İdil-Ural boylarını da, Kırım'ı da kurtarmak için şuurumuz işledikçe, ayakta durabilecek gücümüz kaldıkça çalışacağız. O kadar da değil... Batı Trakya'yı, Kıbrıs'ı ve Adaları da alacağız... Kerkük ve Bayır-Bucak da bizim olacak.”(Atsız, 1992, s. 55)

Eski Türk topraklarının yeniden sahibi olmayı emperyalizm olarak ifade edenlerin karşısında duran mütefekkir, Türk birliğini kutlu bir hadise olarak görmektedir. Bu yüzden de Atsız, Orta Asya'ya açılan bir kapı olan Kafkasya'ya ayrı önem vermektedir: “Emperyalist değiliz ne demek? Eski topraklarımızı kurtarmak isteğimiz emperyalizm ise emperyalistiz. Türkistan'ı, İdil-Ural'ı, Azerbaycan'ı, Kafkasya'yı, Kırım'ı ve Türklerin yaşadığı başka yerleri istemek emperyalizmse kutlu bir düşüncedir.”(Atsız, 1992, s. 42)

Türk ırkının yaşadığı hiçbir coğrafya ile manen ve madden bağı kopartmayan ülkü adamı, Kafkasya'yı da bu mekânlardan biri olarak nitelendirmiştir: “Hayır! Rumeliyi unutmayacağız... Hiçbir yeri unutmayacağız... Turgut Reisin mezarı olan Trablusu, kahraman Türk kadınlarına ve kızlarına mezar olan Rodosu da unutmayacağız... Azerbaycanı, Kırımı, Türkistanı, Kafkasyayı, Altayları, Uralları, Edilleri de unutmayacağız...”(Atsız, 1992, s. 94)

Türkleri birleşmiş olarak görmenin hayallerini kuran sanatçı, bu uğurda ölmeyi “şaheser” diye ifade etmiş, Kafkasya'yı da bu kutlu topraklardan biri olarak tekrar tekrar dile getirmiştir: “Birleşmiş Milletler ideali uğrunda Kora'da şehitler vermek güzel bir

7 Ayrıntılı bilgi için bk. (Kabaklı,1978, s.14-15; Köksal, 2002, s.93-96)

şey, fakat Türkleri birleşmiş görmek için Kafkasyada, Azerbaycanda, Türkistanda, Altayda can harcamak şaheser bir şeydir. Türkçülük din gibi derin, tasavvuf gibi mistik bir sistemdir. Ondaki ihtişamı ve bu uğurda ölmekteki ululuğu ancak ruhunda istidat olanlar duyabilir.”(Atsız, 1992, s. 115)

Yukarıda, Hüseyin Nihâl'in Kafkasya'ya ne kadar önem verdiği anlatılmaya çalışılmıştır. Onun bu fikrî nesirleri, şiirlerine de yansımıştır:

“Kafkasya'da can veren bir şehidin kızı

Bir çeliktir... Yüreğinde erir her sızı...

Varsın, bağrın firka tiyle yavrunun yansın...

Yansın, dayan! Çünkü sen de bir kahramansın!” (s. 39)

Şair burada, “Kafkasya Cephesi”ni hatırlatmış ve o mukaddes harekât neticesinde baba-sız kalan şehit kızını da bir “kahraman” olarak görmüştür. Onu, “çelik” nitelmesiyle kudretli saymıştır. Yüreği sızlasa da vatan düşüncesinin bir dava olduğunu öncelemiştir.

Sonuç olarak o, şiirlerinde Orta Asya ve Kafkas coğrafyasında yer alan birkaç önemli tarihi mekâna yer vermiştir. Bu doğrultuda özlenen, kavuşulma arzusu beslenen, ölümden sonraki dirilme olayında toplanılacak yer olduğu düşünülen ve efsanelerde geçen bir mekân olarak şiirlerinde en çok rastlanan Tanrı Dağı, onun tarihi açıdan imge dünyasında mühim bir yer teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra Atsız, Türk hakanlarının hükümdarlıklarını Altay Dağı'na kadar taşımaları gerektiğini savunur ve kendisini, bu mekânın efsaneleriyle özdeş görürken tarih boyunca Türk devletlerine başkent olan Ötügen'i ve Ergenekon'u, Türklerin fetih dünyasına açılacağı harekât noktası olarak değerlendirmiştir. Türkçülük anlayışının hedeflerinden biri olan “Turan” ise Kafkasya coğrafyasına kadar hâkim olması gereken bir görüş olarak ele alınmıştır.

Türkiye Coğrafyası

Yolların Sonu adlı eserde yer alan diğer bir tarihi mekânlar coğrafyası ise Türkiye sınırlarını kapsamaktadır. Bu doğrultuda tespit edilen ve çalışmada incelemeye tabi tutulanyedi mekân vardır. Bunlardan ilki gerek Türk tarihi gerekse şairin şiir dünyasındaki kullanma sıklığı bakımından önemli bir yere sahip olan Çanakkale'dir. Çanakkale, “Türk tarihinin düğümü” olarak tanımlanabilir. Öyle ki Türk milletinin İngiliz, Fransız ve Anzaklar gibi uzak coğrafyalardan gelen milletlere karşı durduğu, tarihinin köklü mazisine yakışır biçimde mücadele ettiği kader savaşıdır. Birçok imkânsızın gerçekleştiği bu savaşla birlikte yeni bir tarih sayfası açan Türkler, bu mücadeleyi sonun başlangıcı olarak görmüşlerdir.

“Türk tarihini dolduran büyük zaferler arasında, Dumlupınar da dahil olduğu halde, hiç birisi Çanakkale zaferi kadar kat'i neticeli olmamıştır. Çanakkale müdafaası Sakarya müdafaasının ve Dumlupınar taarruzunun anasıdır. Çanakkale müdafaası olmasaydı cihan savaşı iki yılda bitecek ve Türkiye ortadan kalkacaktı. Türkiye ortadan kalktıktan sonra da artık bir Sakarya, bir Dumlupınar olmayacaktı. Çanakkale müdafaası mânevî-ahlâkî bakımdan da büyük bir eserdir. Bu müdafaaya madde bolluğunun, vesait zenginliğin savaşta “her şey” demek olmadığını ispat etmiş ve yine Türk milletinin bütün cihanda baş döğüşçü ve birinci asker

olduğunu bir yol daha ortaya koymuştur” (Atsız, 1997a, s. 5).

Eğer bu savaşta başarı gerçekleşmeseydi, Rus Çarlığı yıkılmayacak ve Kurtuluş Savaşı yaşanmayacaktı. Bu yüzden Çanakkale, dirilişin tarihi mekânı olarak tanımlanmaktadır: “Çanakkale müdafaası olmasaydı Rus Çarlığı devrilmeyecek ve İstiklâl Harbi yapılamıyacaktı. Bunu hiçbir zaman unutmaya Türk genci.”(Atsız, 1997b, s. 177)

“Tarihin iç yüzüne dikkatle bakmak lâzımdır. Muhakkaktır ki o kan dökülmeseydi netice o millet için pek acı olacaktı. Meselâ kahramanlıkları boşuna harcadığı sanılan Çanakkale savaşlarında Türk ırkı o kadar bol kan dökülmeseydi Rusya devrilmeyecek, savaş dört yıl sürmeyecek ve biz yenildiğimiz anda Rusya ayakta olacağı için kurtuluş savaşı yapılamayarak Türkiye haritadan silinecekti.” (Atsız, 1997b, s.218-219) diyen yazar, gösterilen gayretler ve ödenen bedeller sonucunda yaşanan olumlu gelişmelere değinmiştir.

Bu savaşta anlaşıldı ki askerî nicelikler tek başına yeterli değildir ve Türk milletinin bu kadar olanaksızlıklar içinde başarı elde etmesinin tek bir izahı vardır: Türk ruhu ve inancı. Atsız,“Askerî dâhi diye öge öge bitiremedikleri Napolyonu ilk tepeliyen, hem de inhilâl zamanımızda, biz olduk. En son dersi de daha dün Çanakkalede verdik. Eğer yeniden ders almak istiyorlarsa gelsinler, bekliyoruz.” (Atsız, 1997d, s.524) diyerek Batı'ya meydan okumuş ve Çanakkale muharebesinden kesitlerle bu cevabın onlara geçmişte de verildiğini ifade etmiştir:

İngilizler, Fransızlar Çanakkale'ye saldırdığı zaman, o üstün silâhlar karşısında, o mâneviyat ve o eğitim karşısında, Balkan Savaşı'ndan çıkmış Türk askerinin bir şey yapamayacağına emindiler. Hattâ Türk ordusundaki Alman subayları da aynı düşüncede idiler. Fakat Enver Paşa'nın sıkı disiplini ile bir buçuk yılda hazırlanan ordu, yetişkin ve fedakâr subaylarının kumandasında, bire karşı iki ölerek, onları durdurup kaçırdı. Çünkü ruhlarını zafer inancı sarmıştı. Fakat ruhlarında zafer inancı olmayan Fransızlar, Majino'nun arkasında oldukları halde Alman saldırısı karşısında 12 günde yere serildiler (Atsız, 1966, s. 114).

Yazar bu duruma şiirlerinde şu şekilde yer vermektedir:“Çanakkale şehitleri dirildiler mi?” (s. 32). Burada şairin yönelttiği sorunun cevabı, Türk tarihinde gizlidir. Hüseyin Nihâl'e göre Türk milleti hangi savaşta olursa olsun, fark etmez. Çünkü Çanakkale şehitlerinin ruhu, Türk milletinin hamurundadır. Bu yüzden Atsız, şehitliği Türklerin içinde var olan bir millî kimlik olarak düşünmektedir ki bu nedenle şiirinde yönelttiği soruyla bu ruhun yüceliğine, ölümsüzlüğüne ve hassasiyetine dikkat çekmiştir.

Bir başka şiirindeyse tarih sahnesinde Türklerin, Rusları birçok kez yenilgiye uğrattığını anımsatmıştır. İngilizlerin sayısız asker ve silahına rağmen onları, sadece süngüleriyle bozguna uğratan Türk kahramanlarına yer vermiştir. Bunu da manevî güç olarak ad-detmektedir:

“Gövdesini elbette döndürürüz kalbura

Bir geçerse Moskofun elimize yakası.

Çanakkale önünde yine kopar bir bora

Süngümüzle bozular İngiliz'in cakası...” (s. 10)

Hüseyin Nihâl'in şiirlerinde yer alan, Türkiye coğrafyasında kurtuluş mücadelesinin verildiği diğer bir tarihî mekân olan Anafartalar, Çanakkale Savaşı'nın üçüncü cephesidir. Burada, İngiliz ve Fransızlara karşı büyük bir direniş gösteren Türk milleti, nihayetinde başarıya ulaşmıştır. Sayı ve mühimmatça üstün olan düşman kuvvetlerini geri püskürtüp buradan bir zafer çıkarabilmek, ancak tarihî seyri değiştirecek bir milletin yapabileceği dehadır.

O da "Anafartalar gurubunda 136 gün aralıksız süren bu savaş şanlı Türk silâhlarının zaferi ile bitiyordu." (Atsız, 1997b, s. 176) demiş ve bu başarıyı Türk tarihine not düşmüştür. Yolların Sonu'nda ise şair, Anafartalar'a değinmiş ve düşmanın yenilişini mısralarla ders verir mahiyette kaleme almış, aynı zamanda 18. yüzyılda Fransızların lideri olan Napolyon'u, Akka Kalesi önlerinde durduran 91 yaşındaki Cezzar Ahmet Paşa'yı da hatırlatarak Türk tarihinin kaynaklarından beslenmiştir:

"Anafarta cephesinde kim durdu en son?

İlk dayağı kimden yedi kuduz Napolyon?" (s. 22)

Sanatçının bu coğrafyada ele aldığı tarihî bir mekân olan ve maddî-manevî anlamda diğerleriyle bir bütünlük arz eden Dumlupınar, onun için sadece bir yerleşim yerinden ibaret olmamıştır. Kütahya iline bağlı Dumlupınar yakınlarında 30 Ağustos 1922'de, Türk ve Yunan orduları arasında yaşanan Dumlupınar Meydan Savaşı, tarihin gidişatını doğrudan etkilemiş ve Türk milleti, var oluş mührünü tarihe vurmuştur. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, bu savaşı şahsen yönetmiş; bu yüzden bu savaş, "Başkomutanlık Meydan Savaşı" olarak da anılmıştır. Türk ordusunun galibiyetiyle neticelenen ilk taarruz savaşıyla Yunan işgaline kesinlikle son verilmiştir. Atsız da bu zafere kayıtsız kalmamış ve burada yaşanan onur mücadelesini, gurur duyarak nazmına aktarmıştır. Bu galibiyetten ilham alan şair, Yolların Sonu'nda Dumlupınar'ı emperyalist ve komünist güçlere hatırlatmıştır:

"Dumlupınar denen şeyi bilirsin elbet!" (s. 30)

Hüseyin Nihâl, mahvoldu zannedilen bir milletin Dumlupınar'la şahlanışına dikkat çekmiş ve bu savaşın kazanılmasında başrol oynayan Mustafa Kemal'i de büyük devlet adamı olarak nitelendirmiştir: "Mustafa Kemal Paşa, "Atatürk" adını soyadı olarak almıştır. Şunu da unutmamalı ki o Sakarya ve Dumlupınar meydan savaşlarını kazanmış bir kumandan, mahvoldu sanılan bir milleti kalkındıran devlet adamıydı. Tehlike anlarında ülkesini bırakıp gitmiş ve unvanı durup dururken almış değildi" (Atsız, 1997b, s. 63).

Yazar, Lozan'a giden yolun Dumlupınar'dan geçtiğini belirtmiş, Türk milletinin tek başına tarih yazan bir millet olduğunun altını çizmiştir. Bağımsızlık yolunda atılan önemli adımlardan birisi Lozan'dır. Bu antlaşma ortamı, kolay oluşmamıştır. Gazi'nin komutasında birçok savaşa giren Türk milleti, ağır bedeller ödemiş ve acılar çekmiştir. Bunlar neticesinde masaya davet edilmiş ve bunca çabanın sonucunda vatan aşkı galip gelmiştir. Tek başına tarih yazmış bir millet olan Türkler, al kanlı Dumlupınar'dan çıkarak Lozan'a ulaşmışlardır. (Atsız, 1992, s. 253-254)

Bu coğrafyada yaşanan diğer bir kahramanlık destanına ev sahipliği yapan mekân ise Sakarya'dır. 1921 yılında Sakarya Irmağı ve Duatepe dolaylarında yaşanan, "Melhame-i Kübra" ya da "Subaylar Savaşı" olarak da tarihte kendisine yer bulan Sakarya Savaşı,

Atsız'ın deyimiyle “Çanakkale Savaşları'ndan sonraki en kahramanca savaştır.” (Atsız, 1997b, s. 138)

“Çok üstün Yunan kuvvetlerine karşı 13 Eylülde kazandığı Sakarya Zaferi (ki o zamana kadar Cihan Tarihinde en uzun meydan savaşıdır) elbette Türk Tarihi bakımından 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkışından çok önemlidir. 13 Eylül 1921 Sakarya Zaferi bir “Sath-ı müdafaa» savaşıdır. Bir kahramanlık destanıdır. Sonuçları bakımından da çok büyüktür. Bu zafer yalnız Türkiye'de değil bütün Türk dünyasında sevinçle kutlanmıştır. (Atsız, 1997d, s. 45,46) Bu savaş, Türk milleti için tamam ya da devam savaşıdır. Sınırlı sayıda askeri ve silahı olan Türklerin, manevî gücü üstün gelmiştir. “Teknik geri olunca ruh üstün olacak, Çanakkale ve Sakarya'daki askerî zihniyet hüküm sürecek, beynelmileçilik değil, milliyetçilik yürürlükte olacak, ancak bu sayede varlığımızı koruyabileceğiz.” (Atsız, 1997d, s. 350)

Sonuçları itibarıyla Türk milleti için yeni bir başlangıç olan Sakarya, Türk dünyası açısından da önemli görülmüş, “Turan”ın kalbi burada atmıştır. “Sakarya boğuşması sırasında bizim için “Uzaktaki Kardeşime” diye şiir yazan Kazak Mağcan veya Kunuri şehitlerinin hâtırasına mevlût okutarak ağlayan Japonya'daki Tatarlar benim milletimden değildir de Anadolu'daki Devşirme artıkları mı bendendir?” (Atsız, 1992, s. 405)

Nihâl Atsız, Sakarya'nın ne anlama geldiğini çok iyi bilmektedir. Şiirlerinde buna yer vererek Sakarya'nın önemine bir kez daha dikkat çekmiştir:

“Kazanmanın sırrını bilmiyorsan git, ara

“Çanakkale” ufkunda, “Sakarya” toprağında.” (s. 56)

Burada üstünde durulan nokta, bütün zorluklara ve imkânsızlıklara rağmen Türk milletinin kazandığı bu zaferlerin bir “sır” olarak görülmesi ve bu gizli Türk milletiyle her daim var olacağına imâ edilmesi. “Türk gençliği bugün yeniden bir Sakarya ve hattâ yeniden bir Çanakkale yaratabilir.” (Atsız, 1992, s.185)

Türk'ün kaderi ile eş değer görülen Sakarya'nın ardından, Türkiye coğrafyasında ele alınan diğer bir mekân ise Edirne'dir. Tarihi bir il olan Edirne, yıllar boyunca önemini ve değerini korumuştur. Geçmişte birçok olaya tanıklık etmiş bu tarihi mekân, 1361'de I. Murat tarafından fethedilmiştir. İstanbul'un topraklarımıza katılma yılı olan 1453'e kadar da Osmanlı Devleti'nin başkenti olmuştur.

İmparatorluğun üniversite şehri olarak hatırlanan “Edirne” için Atsız, “Muratbalık” ya da “Muratkent” adını önerir: “Edirne'ye “Muradkent” yahut “Muradbalık” diyelim de, bu topraklarda maddeden isme kadar her şeyi Türk yapalım da dünya ne derse desin.” (Atsız, 1997d, s.420) Ülkemizin Avrupa'ya açılan kapısı olan Edirne, tarihte Şükrü Paşa'yla anılmaktadır. Bunun sebebi, Şükrü Paşa'nın Balkan Savaşları'nda elinden gelenin fazlasını ortaya koymasındadır. O, Yolların Sonu'nda “Edirne” ve “Şükrü Paşa”ya şu şekilde yer vermiştir:

“Edirne'de Şükrü Paşa bekliyor nöbet!” (s. 30)

Burada da görüldüğü gibi sanatçı, Edirne'nin tarihi seyrine önem vermiş, Balkan Savaşları'na değinmiş ve Şükrü Paşa'yı da bir kahraman olarak yâd etmiştir: “Büyük adam sorumluluktan kaçmaz. Balkan savaşında Edirne'yi müdafaa eden merhum Şükrü Paşa,

kahramanca bir müdafaadan sonra esir düşünce, adı bütün dünyayı tuttuğu halde kendisini yine sorumlu saymış, esaretten döndüğü zaman bizzat, müracaat ederek divanı harbe verilmesini istemiştir. Şükrü Paşa da bunun için büyüktür”(Atsız, 1997c, s. 15-16).

Türkiye coğrafyasında değerlendireceğimiz dünyanın en büyük iç denizi olan Akdeniz, tarih boyunca birçok devlete, medeniyete ev sahipliği yapmış, mazide çok defa Türk-Yunan zıtlaşmasına tanıklık etmiş ve sanatçının şiirlerinde de bu minvalde kendisine yer bulmuştur.

Hüseyin Nihâl Atsız, “Türk dili ve tarihi üzerinde çalışan Batılı bilginlerden birçoğu Akdeniz’den Çin içlerine kadar yayılan ve kendilerine “Türk” diyen insanları, ilmî görüşle, tek bir millet saydığı”(Atsız, 1992, s.403)fikrini savunmuş ve Akdeniz’i, “Turan” coğrafyasının batıdaki sınırı kabul etmiştir. Bunun yanında Gazi Mustafa Kemal’in “Akdeniz”i hedef olarak göstermesi, onun için ayrı bir feyiz olmuştur: “Dün ordularına ilk hedef olarak Akdenizi gösteren Gazi elbette pek yakında ikinci hedefi de gösterecektir” (Atsız, 1997a, s. 43).

Akdeniz, tarih sayfalarına uygun olarak şairin mısralarında kendisine de yer bulmuştur:

“Yine ufka açılır şanlı korsanlarımız,

Bir Türk gölü yaparlar Akdeniz’in içini.

Acı acı gülerек bugün susanlarımız

Yarın rezil ederler Romalı’nın piçini.” (s. 9)

Bu şiirde Akdeniz’in Türklere ait olduğunu dile getiren Hüseyin Nihâl, bu denizde Romalıların birçok kez yenilgiye uğratılmasına da değinmiştir.

Türkiye coğrafyasına dâhil edebileceğimiz son tarihî mekân olan Malazgirt ise Alp Arslan’ın, Diyojen’i mağlup etmesiyle Anadolu’nun kapılarını Türk milletine açmıştır.

Yazar, Türk tarihinin en büyük galibiyetlerinden biri olarak tanımladığı Malazgirt’i, 1048 Pasinler’den sonra yapılan ikinci büyük meydan savaşı olarak saymaktadır. Bunun sebebini, yüz bine karşı kırk bin kişiyle kazanan Türk ordusuna bağlamaktadır. Bunun yanı sıra Bizans ordusundaki Türklerin, büyük bir millî şuur göstererek aidiyetlerine yakışır bir şekilde Alp Arslan’ın safına geçmesi de bu savaşın başarıyla sonlanmasında diğer bir etken olarak görülmüştür. Ayrıca o, burada kazanılan zaferi, İstanbul’un fethi kadar önemli addetmiştir. (Atsız, 1997b, s. 181-182)

Büyük Selçuklu Devleti, yöneticisinden askerine kadar bu toprakları vatan bilmiş, ruhen de kutsal görmüş ve bu uğurda ölmeyi de şeref saymışlardır. “Er meydanında ölmeyi şeref bilen atalarımız, Malazgirt’i elbette kazanacaklardı. Selâm Malazgirt kahramanlarına ve onlara katılan Oğuzlar’la Peçenekler’e...” (Atsız, 1997b, s. 198)

Şair, Malazgirt hatırasını ve bu hatıraların başkahramanı olan Alp Arslan’ı milli mukad-desat olarak görmüş, adı geçen bu tarihî mekânı, diğer yerlerle birlikte hedef olarak göstermiş ve şiirlerine taşımıştır:

“Yiğit Harbiyeliler! Öğrenin dersinizi:

Kahraman göz kırpmadan düşmana saldırandır.

Vazifeniz: Kanije, Silistire, Pilevne,

Niğebolu, Kosova, Malazgirt, Çaldıran'dır.” (s.10)⁸

O, bu dizelerde kahramanlığın, göz kırpmadan ve korkusuzca düşmana saldırmak olduğunu ifade etmiş ve adı geçen tarihî mekânları, ülkeleriyle içselleştirmiştir.

Kısacası Türkiye coğrafyası kapsamında Atsız'ın şiirlerinde değinmiş olduğu mekânlar, tarih boyunca Anadolu halkının, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi verdiği; vatanına, namusuna ve töresine sahip çıktığı, büyük kahramanlık destanlarının yazıldığı savaşlara tarihî şahitlik etmiş mekânlardır.

Diğer Coğrafyalarda Yer Alan Mekânlar

Yolların Sonu'nda coğrafi birlikteliğe tabi tutulamayan tarihî mekânlardan Pilevne, Viyana, Tuna, Çaldıran-Niğbolu, Kosova, Kanije ve Haçovabu başlık altında değerlendirilecektir. Bu mekânlardan ilki,⁹³ Harbi sırasında Gazi Osman Paşa tarafından savunulan ve bugün Bulgaristan'da bulunan Pilevne'dir. Türk tarihinde hafızalardan silinmeyecek bir kahramanlık destanının şahidi olan mekân, şairtarafından hamasî bir edayla şiirlerinde anlatılmıştır:

“Sınırdadır Pilevne'nin kırk bin askeri!” (s. 30)

Sanatçının Pilevne'ye yüklediği görev, Gazi Osman Paşa'nın gösterdiği cesaretli devlet adamlığı ile eşdeğer bir seyirdedir:

1878, 145 günlük şanlı bir müdafaadan sonra Pilevne şehrimizin düştüğü gündür. Müşir Gazi Osman Paşa 40.000 kişilik ordusuyla 150.000 kişilik Rus ve Romen ordularına dayandıktan sonra yiyeceğinin tükenmesi üzerine bir çıkış yapmış, fakat başaramıyarak düşmana tutsak düşmüştü. Osman Paşa o kadar askerî üstünlük ve kahramanlık göstermişti ki Moskof Çarı ve başkumandanı onun kılıcını alamadılar. Gazi Osman Paşanın ruhu bugün bütün dünyaya bir yurdun, Çekler ve Fransızların yaptığı gibi, teslim edilemeyeceğini, yurdun kalelerinin, hattâ açık şehirlerinin Pilevne gibi müdafa olunacağını sessiz bir belâgatle haykırmaktadır. Antakyada yenenlerle Pilevnede yenilenlerin hâtası yarınımızı aydınlatan güneşlerdir (Atsız, 1997b, s. 164).

O, bir başka şiirinde de Pilevne'den yükselen o kahramanca nidalara atf yapmış, Türk milletinin cesaretini yüreklerinden eksik etmemelerini şu kelimelerle ifade etmiştir:

“Köprüküy'den, Plevne'den gelen ses nedir?” (s. 32)

Hüseyin Nihâl Atsız'ın değindiği diğer bir tarihî mekân ise Viyana (Beç)'dir. Osmanlı tarihinde Viyana, iki kez kuşatılmış ama alınmamıştır. I. Viyana Kuşatması, 1529'da I. Süleyman tarafından yapılmış ama olumlu bir sonuç ortaya çıkmamıştır. 1683 yılındaysa

⁸ Atsız, ilgili şiirde birçok tarihî mekâna yeniden yer vermiştir. Adı geçen diğer tarihî mekânları, ele aldığımız ya da alacağımız için tekrardan değinilmemiştir.

IV. Mehmet, II. Viyana Kuşatması'nı gerçekleştirmiş fakat bu kuşatmadan da bir başarı elde edilememiştir. Şair, "Davetiye" şiirinde hem bu kuşatmalara hem de II. Dünya Savaşı yıllarına şöyle atf yapmıştır:

"Senin dostun Cermanyaya biz Nemse deriz,
Bir gün yine Beç önünde düğün ederiz." (s. 27)

Bu şiirin tamamını göz önünde bulunduracak olursak şair burada, İtalya'nın "Kara Gömleklî" lideri "Duçe" lakaplı "Benito Mussolini"ye seslenmiştir. II. Dünya Savaşı öncesi Mussolini ve Hitler'in yayılımcı yaklaşımlarına tepkisini koyan Atsız, bu şiirinde Türk milleti ve tarihinden güç bularak onlara meydan okumuştur. Şair yukarıda yer verdiğimiz satırlarda, Mussolini ve Hitler'in fikrî benzerliklerini, emperyal politikalarını eş tutmuş ve sonuç olarak da bu düşüncelerin, onları dost ettiğini gözler önüne sermiştir. "Cermenya"ya "Nemse" yani "Avusturya" ismini kullanarak da Hitler'in, Avusturya'yı ilhak edişini hatırlatmıştır. Yıllar evvel Viyana önlerinde nasıl savaşılmışsa yıllar sonra da yayılımcı politikalarının Türkiye'yi hedef alması durumunda savaşmaktan kaçılmayacağını belirtmiştir. Ona göre savaşmak, Türk milletinin doğasında vardır. Bu yüzden savaşı, "düğün" olarak addederek cesaretini ve tavrını ortaya koymuştur.

Şairin, millî ve hamasî duygular çerçevesinde ele aldığı şiirlerinde tarihî mekân örgüsüne dâhil ettiği diğer bir yer olan Tuna, taşıdığı değerler bakımından çok önemli bir nehirdir. Kıyılarında at koşturulmuş, kınından kılıçlar çekilmiştir. Türk'ün birçok galibiyetine şahit olan hatıralar nehri Tuna, Türkler açısından ne kadar önemliyse Avrupa nezdinde de o kadar mühimdir. Almanya'nın Kara Ormanlar tarafında doğar ve Karadeniz'e dökülene kadar Bulgaristan, Romanya gibi birçok Avrupa ülkesinden geçer. Bazı tarihçiler Tuna için "Osmanlı İmparatorluğu'nun kader ırmağı"⁹ diyerek nehrin, maddî ve manevî hüviyetini ortaya koymuşlardır.

Hüseyin Nihâl Atsız, şiirlerinde Tuna'ya ve onun tarihsel gizine yer vermiş, Tuna'yı Türkelî'nin bir parçası olarak görmüştür. Tarih bilgisine hâkim ve milletin geçmişini mukaddes bilen şair, geçmişte Türk ordusunun Tuna dolaylarına at salışını, yedi düvele meydan okumasını ve düşmanı alt etmesini şöyle dile getirmiştir:

"Genç Fâti'h'in ordusu yine tekbir alınca

Söndürürüz kâfirin Meryem Ana mumunu.

Haritadan sileriz Tuna'ya at salınca

Ulah'ımı, Sırb'ımı, Bulgar'ımı, Rum'unu" (s. 10).

Mazisine bu denli saygı, sevgi ve ilgi duyan Hüseyin Nihâl, makalelerinde de Tuna'yı sahiplenmiş, Türk coğrafyasının bir parçası olarak görmüş ve bu doğrultuda yazılar kaleme almıştır:

"Biz çobandan bilgine kadar bir bütün halinde Türk milletiyiz. Türk milleti siyasî sınırlarla ölçüştürülmesine imkân olmayan, Adalar Denizi'nden ve Tuna'dan Altaylar'ın ötesine kadar uzanan geniş dünyada yaşayan yaratıcı millettir. Bu köklü millet, bir takım maskaraların tabirleri ve taktikleriyle, dillerinin zorla değiştirilmesiyle ve bozulmasıyla,

9 Ayrıntılı bilgi için bk. (Dursun, 2012, s.339)

yurtlarından sürgün edilmekle bölünmez, yok olmaz” (Atsız, 1997d, s. 140).

Buna göre Tuna, Osmanlı Devleti ve devamı Türkiye Cumhuriyeti için ruhi yanı olan bir nehirdir. Yazar, Tuna'nın tarihi seyrine vâkıftır. Şu anda çok uzakta aksa da onu Türk coğrafyasından hiç ayırmamış, dünü ile günü birleştirmiştir.

Bir kahramanlık öyküsüne daha şahitlik eden ve Atsız'ın şiirlerinde kendisine yer bulan mekânlardan bir diğeri de Çaldıran ve Niğbolu'dur. 1514 senesinde, sekiz yıla seksen yıllık iş sığdıran padişah Yavuz Sultan Selim'in İran'la yaptığı savaş olan Çaldıran, Osmanlı Devleti'nin, Şah İsmail'e karşı kesin zaferiyle sonuçlanmıştır. Böylece doğuda topraklarını genişleten Osmanlı Devleti, büyümeye devam etmiştir. Niğbolu'daysa Haçlı ordusuna karşı Yıldırım'ın üstünlüğü sağlanmıştır. “1396'da birleşik Avrupa ordularını Niğbolu'da darmadağın ederek tarihimize altın bir yaprak yazdı.” (Atsız, 1966, s.87) diyen sanatçı, savaşın tarihi açıdan önemini ve Haçlı ordularına karşı alınan zaferin büyüklüğünü şu şekilde değerlendirmiştir: “İçlerinde en ünlü Avrupa şövalyelerinin de bulunduğu Haçlı Ordusu'na karşı kazanılmış büyük bir meydan savaşıdır. Türk Ordusu'nun başkomutanı Osmanlı Hanedanı'nın parslarından Yıldırım Beyazıt Beğ'di” (Atsız, 1997b, s. 139).

Hüseyin Nihâl, Niğbolu'yu unutulmayacak bir savaş ve tarihi bir mekân olarak görmektedir. Bunun kaynağını o, asil bir ırka mensup olunmasına dayandırır. Çünkü yazara göre Türk milletinin lisani, vatani, soyu ve adı bellidir. Bu millet Niğbolu, Çanakkale gibi zor savaşların üstesinden gelmiştir. Bunları, Türklerin gurur kaynağı olarak görmüş ve bu övünçlerin hatırlanması gerektiğini vurgulamıştır. (Atsız, 1997d, s. 524)

Ona göre gerek Çaldıran'ın gerekse Niğbolu'nun kazanılmasındaki en mühim etken, Türk ahlâkı, davası ve Türk'ün yıkılmaz ruhudur:

Biz bu Türk ahlâkına tam olarak mâlik bulunduğumuz zamanlarda yükseldik. Yabancıların ahlâkını alarak bozulduğumuz zaman düşüp geriledik. Yükseldiğimiz zamanlar bu toprak, büyük milli davalar için kendilerini feda eden, yalan, riya, ikiyüzlülük bilmeyen; vicdanını satmayan insanlar dolu idi. Niğboluda 60.000 Türk müttefik Avrupalıları yenerken, Yavuz korkunç çölleri aşarken, Kanunî boy ölçüşmek için Şarikenin ordusunu ararken böyle yıkılmaz ruhlu bir cemiyete dayanıyorlardı. Ahlâk, millet yapısının temelidir. O olmadan hiçbir şey olmaz (Atsız, 1992, s. 164-165).

Türk tarihi açısından ehemmiyet teşkil eden Çaldıran ve Niğbolu¹⁰, edibin şiir dünyasında ise şöyle yer almıştır:

“Türk tarihi” denilen kahramanlık şiirini

Yeniden yazmak için harca yacağın kandır.

Mısraları içinden en güzel ve derini

Batıda “Niğbolu”, doğuda “Çaldıran”dır.” (s. 9)

Şair burada, geçmişte olduğu gibi Türk tarihini yeniden canlandırmanın tek yolunun,

¹⁰ Çaldıran ve Niğbolu, aynı şiirde yer alması ve bir kere kullanılması sebebiyle beraber değerlendirilmiştir.

bu dava uğruna canını feda etmekten geri durmamakta görmektedir. Aynı zamanda mısralar içinde en güzel ve derini olarak atfettiği kısım, bu savaşların ruhundan kaynaklanır. Atsız'ın "mısra"dan kastı, tarihtir. Çaldıran ile doğuda, Niğbolu'yla batıda kazanılan zaferlere göndermeler yapmakla birlikte o, bu mekânların tarihî önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte bu vurgunun diğer ve önemli örneklerinden biri de Kosova'nın tarihî mekân olarak şiirlerinde yer almasıyla görülmektedir.

Tarihte Kosova, iki büyük meydan savaşına ev sahipliği yapmıştır. İlki, I. Kosova'dır ki bu savaşta I. Murat komutasındaki Osmanlı ordusu, Haçlıları mağlup etmiştir. Bu savaşın hafızalarda yer etmesinin en önemli sebebi ise Osmanlı tarihinde ilk ve son kez görülen bir vakanın yaşanması; I. Murat'ın savaş meydanında şehadet şerbetini içmesidir. II. Kosova Savaşı ise II. Murat ve ordusunun, Haçlıları bozguna uğratmasıyla son bulur. Balkan toprakları böylece Türk yurdu durumuna gelmiştir. Şair ise Kosova'yı şiirine şu şekilde taşımıştır:

"Yine Batıların üçüncü Kosova'da

Topraklara sereriz, bir değil, birkaçını." (s. 9)

Hüseyin Nihâl Atsız burada, tarihe gönderme yapmıştır. Geçmişte iki defa bozguna uğratılan Haçlılarla III. Kosova'nın yaşanması vaziyetinde, Haçlıları yeniden toprağa se-recek kudrete sahip olan Türk milletinin varlığından söz etmektedir.

Günümüzde Macaristan topraklarında yer alan Kanije, şairin şiirlerinde yer verdiği tarihî mekânlardan biridir. Kanije Müdafası, 1601 yılında Haçlı ordularına karşı Osmanlı ordusunun Tiryaki Hasan Paşa komutasındaki başarılı savunmasıyla sonuçlanmış ve bir yiğitlik destanına imza atılmıştır. Yazar da bu kahramanlıkları eserlerine taşımakla beraber Kanije'yi; Haçova, Kosova, İstanbul gibi önemli yerler safında değerlendirmekte ve Kanije'nin de anılmasını arzulamaktadır. "Sırp Sındığı, Kosova, Niğbolu, Varna, İstanbul, Mohaç, Haçova, Kanije, Silistire, Pilevne ve daha böyle çoklarını anmamak yazık değil mi?" (Atsız, 1997b, s.219) Ayrıca "Malazgirt" kısmında belirttiğimiz üzere Kanije'yi de "hedef" lerinden biri olarak gören Atsız adı geçen bu yeri, diğer tarihî mekânlardan ayrı tutmamaktadır.

"Kanije'nin gazileri daha dipdiri!" (s. 30)

Onun şiirinde yer alan bu mısraa göre Kanije gazileri, her zaman diri olacaktır. Çünkü bu, bir bedenden ibaret değil; ruhî bir inanışın varlığıdır ve onu da "ebed" olarak görmektedir. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Kanije'nin bu millî fikir adamında uyardığı hamasî duyguların izleri, şiirlerine sirayet etmiştir.

Yolların Sonu'nda da sanatçının ele aldığı mekânlardan sonuncusu ise yine Macaristan topraklarında yer alan Haçova'dır. Osmanlı Devleti'nin kazandığı son meydan savaşlarından olan Haçova Meydan Muharebesi, III. Mehmet komutasındaki 100 bin Osmanlı askerine karşı, yaklaşık 300 bin kişilik Haçlı ordusu arasında yaşanmış ve Osmanlı Devleti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Böylece Avusturya kapıları Türklere açılmıştır. Sayısal özellikler bakımından daha sınırlı olanaklara sahip Osmanlı Devleti, nitelik olarak Haçlılara olan üstünlüğünü burada göstermiş ve Atsız da bu durumu şiirine taşımıştır:

“Çekilince kılıçlar yeniden Haçova'da
Paramparça ederiz Cermenliğin haçını.” (s.9)

Şair burada, Haçova Meydan Savaşı'nı hatırlatmış, niceliğin önemsiz olduğunu vurgulamış ve kılıçlar kınından çıktığında yedi düvele karşı savaşacak olan Türk milletinin gücüne değinmiştir. “Haç” sembolüyle savaşa da manevî bir özellik yüklemiş, bu sembolü yerle bir edecek imana vâkıf olan Türk milletini işaret etmiş ve Osmanlı Devleti'nin ruhî gücünün tüm cihana bedel olduğunu dile getirmiştir.

Özetle Yolların Sonu'ndaki şiirlerde tespit edilen ve diğer mekânlar başlığı altında incelemeye tabi tutulan bu mevkiler, farklı coğrafyalarda yer almasına rağmen ortak duygular sebebiyle oluşan paydaşlık ve duygudaşlık hissiyatıyla sanatçının mısralarına yansımıştır.

Sonuç

Türk tarihi, mekânsal bağlamda eserlere taşınabilecek bir zenginliğe sahiptir. Bu özellikte olmasının sebebi, Türk milletinin köklü bir geçmişe sahip olması ve geniş bir coğrafyaya yayılmasıdır. Edebiyat tarihi boyunca birçok sanatçı eserlerinde bu tarihî mekânlara yer vermiş, görüşünü veya vermeye çalıştığı duyguyu daha kuvvetli bir zemine dayandırmıştır. Hüseyin Nihâl Atsız da Türk tarihi ve edebiyatıyla yakından ilgilenmiş, bunun üzerine birçok eser vermiş bir edip olması nedeniyle eserlerinde tarihî mekânları ve oralarda yaşanan olayları kullanarak bu durumu, sanatının karakteristik bir özelliği haline getirmiştir.

Onun, şiirlerine en çok taşıdığı tarihî mekân olarak karşılaştığımız Orta Asya, mısralarında Türklerin ortaya çıkışı ve yayılış üssü olarak yer almıştır. Tanrı ve Altay Dağları'nı Türk hükümdarlığının zirvesi olarak gören Atsız, Ötüken ve Ergenekon'u Türklerin fethetilecek kapısı ve hareket üssü olarak tasavvur etmektedir. Bunun yanı sıra Kafkasya ise Turan fikrinin kuzeyde yayılacağı bir nokta olarak takdim edilmektedir.

İncelemeye tabi tuttuğumuz mekânlar coğrafyasının ikincisi Türkiye'dir. Edip, genel itibarıyla bu coğrafyada yaşanan savaşlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Onun, bu doğrultuda en çok önem verdiği tarihî mekân olarak Çanakkale karşımıza çıkmaktadır. Çanakkale'de verilen bu kutlu mücadelenin izlerine sanatçının şiirlerinde Türkiye coğrafyasının diğer mekânları Anafartalar, Dumlupınar ve Sakarya'da da görmekteyiz. Edirne ise bu şehri kahramanca savunan Şükrü Paşa ile şiirlerine sirayet etmiş ve onunla bütünleşmiştir. Şair, Akdeniz'i ise Turan'ın bir ögesi olarak görmüş, Malazgirt'le de Türklerin Anadolu'ya gelmesine yer vermiştir.

Son olarak Yolların Sonu'ndaki şiirlerde tespit edilen ve diğer mekânlar başlığı altında incelemeye tabi tutulan bu mekânların da farklı mevkilerde olmalarına rağmen millî, hamasî bir ortaklığıyla şiirlere dâhil edildiği söylenebilir. Atsız, Plevne'den Çaldıran'a, Haçova'dan Kosova'ya kadar tarihî seyir içinde Türk milletinin yılmayan cesaretini ve Haçlı güruhuna meydan okuyuşunu dile getirmiş ve bu mukavemetin, kutlu yürüyüşün asla bitmeyeceğini tarihten örneklerle ifade etmiştir.

Kısacası çalışmamızın konusu olan bu eserdeki tarihî mekânlar tespit edilmiş, grup-

landırılmış, Atsız'ın bu yerlerle ilgili fikirleri araştırılmış ve bunun sonucunda bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Kaynakça

- Akün, Ö. F. (1991). "Hüseyin Nihâl Atsız", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 87-91.
- Atsız, H. N. (1933). "Sart Başı"na Cevap. İstanbul: Arkadaş Matbaası.
- Atsız, H. N. (1966). Türk Tarihinde Meseleler. Ankara: Afşın Yayınları.
- Atsız, H. N. (1990). Bozkurtların Ölümü. İstanbul: Baysan Basım ve Yayın.
- Atsız, H. N. (1992). Makaleler III. İstanbul: Baysan Basım ve Yayın.
- Atsız, H. N. (1997a). Çanakkale'ye Yürüyüş. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1997b). Makaleler I. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1997c). Makaleler II. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1997d). Makaleler IV. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1997e). Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1998). Bozkurtlar Diriliyor. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (2011). Yolların Sonu. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Atsız, H. N. (2012). Ruh Adam. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Atsız, H. N. (2013). Deli Kurt. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Atsız, H. N. (2014). Türk Ansiklopedisindeki Yazıları. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2006). Türk Mitolojisinde Dağ Kültü. Folklor/Edebiyat, Cilt: 12, S. 46, 47-60.
- Çıkla, S. (2010). Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Deliorman, A. (1978). Tanıdığım Atsız. İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.
- Dursun, A. H. (2012). Osmanlı Arşivinde Tuna Nehri ve Kıyıları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/2, 333-339.
- Kabaklı, A. (1974). Türk Edebiyatı. C. 3, İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kabaklı, A. (1978). Türk Edebiyatı. C. 2, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Köksal, Hasan (2002). Millî Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Toker Yayınları.
- Öner, S. (1988). Nihal Atsız. İstanbul: Toker Yayınları.
- Özcan, Ö. (2005). "Atsız'ın Türkçülüğü ve Türk Dünyası", Doğumunun 100. Yılında Büyük Türkçü Nihâl Atsız'ı Anıyoruz Paneli Bildiri Kitabı içinde (s. 36-77). (Edt. Yücel Hacaloğlu), Ankara: Boyut Tan. Matbaacılık,

Sertkaya, O. F. (1987). Nihâl Atsız. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tek, H. (2002), Nihal Atsız. Ankara: Alternatif Yayınları.

Tekin, N. (2015). Nihal Atsız. Ankara: Kariyer Yayınları.

<http://gizliilimler.tr.gg/T.ue.rklerin-Atas%26%23305%3B-Yafes--k1-Yafet,C pa%26%23351%-3B,-Olca-Han-k2-.htm> (Erişim Tarihi: 20.12.2016).